

מפי כהן

שיעורו השבועי של

מו"ר הרב שמעון כהן שליט"א

לזכרו הטהור של מורנו
הרב אלישע וישליצקי זצ"ל

המצפה לישועה

ראשי פרקים:

- ✦ תורה מופיעה בחבורה ✦ ציפיית הישועה ✦ אם אין אני לי מי לי ✦ הרב אלישע היה נתון בשליחותו ✦
- ✦ עד שתכלה הפרטיות ✦ מעביר על מידותיו ✦ הרב אלישע הביט אל דברת קץ המגולה ✦ סוגיית העונה ✦
- ✦ העיקר חסר מן הספר ✦ שליחות זו מחויבות ✦ "אמון, אמון, אמון" ✦ פסקו אנשי אמנה ✦ משיח בן יוסף חי ויחיה ✦ ענוה וארץ ישראל ✦ האמת תהיה נעדרת ✦ ההתמסרות לגרעינים התורניים ✦

משנה זו מפגישה אותנו עם שלושה חלקים, אבל בראש ובראשונה נדרש האדם לבירור ה'אני' העצמי שלו, לא מתוך גאווה חלילה, אלא מתוך הבנת השליחות האלקית המוטלת על כתפיו. אדם צריך להכיר את כישורנותו ויכולותיו ויחד עם זאת את העולם הערכי-רוחני שאליו הוא נדרש לשאוף, ומתוך כך הוא יכול לבנות ולהתקדם.

על דברי משנה זאת היה הרב אלישע מזכיר את דברי המאירי, שביאר:

"אם אני בעצמי איני מעורר נפשי למעלות, מי ישתדל בעדי להטיב אורחותי, והרי הבחירה בידי, ואין עלי מכריע ומונע במעשי, אלא הכל בידי, אם ארצה להיות מלאכתי בחוק הנפש ושלימותה, אם בצרכי גופי לבד.

וכשאני לעצמי מה אני, נראה לי לפרש, כלומר, ואחר שהכל בידי, אם 'אני לעצמי', רוצה לומר, להתעסק בצרכי גופי לבד מבלי שאשגיח בזה לעבודת האל ולשלימות הנפש, 'מה אני', והנה נחשבתי עם זאת ההנהגה ככהמה".

אם כל הגמה של חיי היא פיתוח ה'אני' הפרטי, אז 'מה אני'?! אם אדם לא מקדיש את חייו לעבודת האל ו'שלמות הנפש', הוא עלול להיחשב ככהמה. הרב אלישע היה עסוק כל חייו בבירור מתמיד של עבודת ה' ושלמות הנפש.

הרב אלישע היה יסודי ומעמיק. בישיבות המשותפות בהן ישבנו, והיו רבות רבות כאלה, הרב אלישע תבע בהירות ובריר כל סוגיה מכל צדדיה. הוא ירד עד השיטין וברר את האוכל מן הפסולת ואת הפסולת מן האוכל, עד שיהיה ברור ששיקול הדעת שלנו איננו נגוע בכהוא זה במניעים אישיים למיניהם, ומתוך אותו ברור מקיף ומעמיק, כאשר נדרש לכך, עמד הרב אלישע על עמדותיו בתוקף ובגבורה, יחד עם ענוה גדולה, גם אם אחרים היו חלוקים עליו.

תורה מופיעה בחבורה

יש לנו מחויבות פנימית לשוחח על הדמות הגדולה שנסתלקה מאתנו לפני כיממה - מורנו ורבנו הרב אלישע וישליצקי זצ"ל. אם הייתי מכנה אותו כך - "מורנו ורבנו" - בפניו, הוא בודאי היה מתקומם ומוחה בתוקף. רצונו היה שיקראו לו בשמו 'אלישע', בלי תארים למיניהם. מבחינתנו הרב אלישע היה חלק מהחבורה. הרב אלישע העביר שיעורים לאלפים, ובכל זאת מבחינתו, נדמה לי שמעולם לא העביר שיעור, הוא רק "למד בחבורה" עם הנוכחים בחדר. מעולם לא שמעתי את הרב אלישע מדבר על 'שיעור' שהעביר, תמיד הוא דיבר על 'לימוד משותף'. עובדה זו שייכת לתפיסה הכללית שלו בנוגע לאופן שבו צריכה להופיע תורה בישראל - תורה מופיעה בחבורה.

ציפיית הישועה

במשך עשרות שנים כיוון הרב אלישע את כל תלמודו ואישיותו אל ציפיית הישועה במובן העמוק והרחב, ישועת הפרט וישועת הכלל. כל מי שהכיר את הרב אלישע יודע שציפיית הישועה הייתה הציור המרכזי של חייו מגיל צעיר. כל ספריו ומאמריו עסוקים בבנין הנפש של האדם בדור התחיה. לימוד תורה מוכרח להיות מחובר לבירור נפשי עמוק וחודר המשפיע על האישיות כולה ותובע התחדשות מתמדת מתוך חיבור אמיץ לתקופה המיוחדת שבה אנו חיים, דור הגאולה והתחיה.

אם אין אני לי מי לי

הרב אלישע חזר פעמים רבות על המשנה באבות¹:

"אם אין אני לי מי לי, וכשאני לעצמי מה אני, ואם לא עכשיו אימתי".

¹ אבות פ"א, מ"ד.

הרב אלישע היה נתון בשליחותו

האבן עזרא בדבריו על איסור "לא תחמוד"², הדיבור האחרון בעשרת הדברות, מלמדנו יסוד חשוב בבנין הנפש של האדם, וזו לשונו:

"אנשים רבים יתמהו על זאת המצוה, איך יהיה אדם שלא יחמוד דבר יפה בלבו כל מה שהוא נחמד למראה עיניו.

ועתה אתן לך משל: דע, כי איש כפרי שיש לו דעת נכונה, והוא ראה בת מלך שהיא יפה, לא יחמוד אותה בלבו שישכב עמה, כי ידע כי זה לא יתכן. ואל תחשוב זה הכפרי שהוא כאחד מן המשוגעים, שיתאוה שיהיה לו כנפים לעוף השמים, ולא יתכן להיות, כאשר אין אדם מתאוה לשכב עם אמו, אף על פי שהיא יפה, כי הרגילוהו מנעוריו לדעת שהיא אסורה לו. ככה כל משכיל צריך שידע, כי אשה יפה או ממון לא ימצאנו אדם בעבור חכמתו ודעתו, רק כאשר חלק לו ה'. ואמר קהלת 'ולאדם שלא עמל בו יתנו חלקו' (קהלת ב, כא). ואמרו חכמים, 'בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא'. ובעבור זה המשכיל לא יתאוה ולא יחמוד. ואחר שידע שאשת רעהו אסרה ה' לו, יותר היא נשגבה בעיניו מבת מלך בלב הכפרי, על כן הוא ישמח בחלקו ואל ישים אל לבו לחמוד ולהתאוות דבר שאינו שלו, כי ידע שה' לא רצה לתת לו, לא יוכל לקחתו בכחו ובמחשבותיו ותחבלותיו, על כן יבטח בבוראו שיכלכלנו ויעשה הטוב בעיניו".

מחשבתו של האדם אינה מנותקת מאישיותו, על האדם להגיע למדרגה כזו בה דבר ה' פועל לא רק על מעשיו ודיבוריו אלא גם על מחשבתו. וכשם שכפרי באופן טבעי לא נושא עיניו אל בת מלך, כך אדם מישראל נדרש לחנך את עצמו לראות את האסור לו כבלתי ניתן להשגה.

כשאדם נתון כל כולו בשליחות המוטלת עליו, לרצונות הפרטיים אין מקום, והוא לא נופל בהם. הרב אלישע היה נתון בשליחותו כל רגע וכל שעה, ומתוך כך הקנאה, התאוה והכבוד היו רחוקים ממנו כרחוק מזרח ממערב. המילה "בכבוד" היתה מאוסה בעיניו, הוא התרחק ממנה כמו מאש ולא נתן לה שום מקום באישיותו.

יחד עם זאת לחמדה יש כח מניע, היא מסוגלת לעורר את הרצון. הרב אלישע היה מלא ברצון לעילא ולעילא, הוא לא טשטש את הרצון הבריאי בכהוא זה, אך מאס בכל רצון פרטי שבא ממקום נמוך.

עד שתכלה הפרטיות

פעמים רבות הרב אלישע היה מזכיר לנו את דברי הגמרא בסנהדרין³: "אין בן דוד בא... עד שתכלה פרוטה מן הכיס", ומציין לדברי ר' ראובן מרגליות בספרו "מרגליות היים", לפיהם רומזים חז"ל שכן דוד יבוא רק כאשר תכלה ה'פרטיות'. בדור של גאולה אנו נתבעים לרומם את המבט, להיחלץ מכל המסגרות הפרטיות ולאמץ מבט כללי.

מעביר על מידותיו

כשאדם זוכה להגיע לאותו מבט כללי, קל לו יותר להיות 'מעביר על מידותיו'. הגמרא במסכת תענית⁴ מספרת על תקופת בצורת שהיתה בימי התנאים:

"מעשה ברבי אליעזר שירד לפני התיבה ואמר עשרים וארבע ברכות ולא נענה.

ירד רבי עקיבא אחריו, ואמר: אבינו מלכנו אין לנו מלך אלא אתה. אבינו מלכנו למענך רחם עלינו, וירדו גשמים.

הוא מרנני רבנן.

יצתה בת קול ואמרה: לא מפני שזה גדול מזה, אלא שזה מעביר על מידותיו וזה אינו מעביר על מידותיו".

זמן רב לא ירדו גשמים, וכולם נשאו פניהם אל הגדולים שבדור שביקשו עליהם רחמים. קם רבי אליעזר הגדול ונשא תפילה ולא נענה. עלה רבי עקיבא אחריו ואמר: 'אבינו מלכנו... רחם עלינו' ומיד התחילו לרדת גשמים. התחיל העם לרנן: מה קורה פה? רבי אליעזר הגדול, רבו של רבי עקיבא, עמד בתפילה ולא הצליח להוריד טיפת גשם, והנה, רבי עקיבא תלמידו, זועק 'אבינו מלכנו...', ומיד יורדים גשמים. הכיצד?

רבי אליעזר היה הגדול, הוא היה רבו של רבי עקיבא, אך מדרגתו היתה – דין, ולכן בתפילתו לא העביר על מידותיו, ונתבע מה שמגיע בדין, הוא עמד לפני ה' בתפילה ואמר: ריבוננו של עולם, מדוע אינך מוריד לנו גשם, הלוא על פי דין מגיע לנו גשם!

רבי עקיבא, לעומת זאת, פותח במידה אחרת לגמרי, הוא עומד לפני ה' בתפילה ואומר: ריבוננו של עולם, אני מעביר על מידותיי, אנא ממך העבר גם אתה על מידותיך, אני יודע שלא מגיע לי, ובכל זאת אני מבקש כי אני יודע שאתה חנון ורחום.

העברה על המידות איננה בהכרח תוצאה של רכרוכיות וחולשה. אצל הרב אלישע למשל, מידה זו התגלתה מתוך גבורה פנימית.

הרב אלישע לא היה איש של מסגרות ותבניות, היתה לו חירות פנימית יציבה ומגובשת. היתה לו ענוה גדולה, אך יחד עם זאת עמדה ברורה ומוצקה מתוך אמת של תורה, גם אם אחרים חלקו עליו.

הרב אלישע הביט אל דברת קץ המגולה

ב"אגרות הראיה"⁵ כותב מרן הרב קוק זצ"ל:

"ואם יבוא אדם לחדש דברים עליונים בעסקי התשובה בזמן הזה, ואל דברת קץ המגולה ואור הישועה הזרוחה לא יביט, לא יוכל לכונן שום דבר לאמיתתה של תורת אמת...".

⁴ תענית כה ע"ב.

⁵ אגרות הראיה ח"ב אגרת שעח.

² שמות כ, י"ד.

³ סנהדרין צז ע"א.

אלה אמר 'כל גאה ורם', ויש מהם שהם גאים בליבם ומראים עצמן שפלים מחוץ כמנהג הפרושים הצבועים, ועל אלה אמר 'ועל כל נשא ושפל', נשא מבפנים ושפל מבחוץ.

וזכר שתהיה ההשפלה כוללת, כי באמרו 'על כל גאה ורם ועל כל נשא ושפל', כיון על כלל המון האנשים, ובאמרו 'ועל כל ארזי הלבנון הרמים והנשאים ועל כל אלוני הבשן', ירמוז בדרך המשל על השרים ועל הסגנים...

ולפי שהמלכים והשרים, מהם שישומו גאותם וכבודם בהרים הרמים ובגבעות הנשאות שימצאו בארצותם, לפי שיעשו עליהם מגדלות גבוהות וחומות גדולות ובצורות בשמים, להשגב שם ביום רעה, ומהם שישומו יכולתם ומעלתם באניות שמביאים על הים, ומהם שישומו גאותם וכבודם בענין בתייהם, שיכנו גדולות ויפות ושכיות חמדה, זכר הנביא ש'ביום ההוא' כל הגאות והכבודות האלה יחרבו והיו כלא היו, וזהו אמרו 'ועל כל ההרים הרמים ועל כל הגבעות הנשאות ועל כל מגדל גבוה ועל כל חומה בצורה', כי כל זה יחרב ויפול באופן שלא יוכל אדם להשגב שם מפני אויביו, כי יהרסו המגדלים ויתצו החומות".

העיקר חסר מן הספר

אמש הזכיר הבן יונתן יבלחטור^א בהספדו המופלא, את דברי הסמ"ג, רבי משה מקוצי, בעל "ספר מצוות גדול", המתאר בהקדמתו לספרו כי התעורר לכתוב את ספרו לאחר שראה על כך מראה בחלומו, ובהמשך הוא מתאר:

"וגם בענין לאוין בא אלי בחלום ענין מראה בזה הלשון: הנה שכחת את העיקר, 'השמר לך פן תשכח את ה' אלקיך'. כי לא היה בדעתי לחברו במנין הלאוין. וגם רבינו משה (הרמב"ם) לא הזכירו במנין. ואתבונן אליו בבקר והנה יסוד גדול הוא ביראת השם, וחיברתי בעקרים גדולים במקומו. וה' אלקים יודע כי לפי דעתי איני משקר מענין המראות. וה' אלקים יודע שלא הזכרתים בספר זה אלא למען יתחזקו ישראל בתורה ובתוכחה. וחפץ ה' בידי יצלח".

בפירוט המצוות¹⁰ חזר הסמ"ג על ענין זה, וכתב:

"השמר לך פן תשכח את ה' אלקיך' (דברים ח, יא) - אזהרה שלא יתגאו בני ישראל כשהקב"ה משפיע להם טובה, ויאמרו שבריוח שלהם ועמלם הרויחו כל זה ולא יחזיקו טובה להקב"ה מחמת גאונם, שעל זה עונה זה המקרא...

ומכאן אזהרה שלא יתגאה האדם במה שחננו הבורא הן בממון הן ביופי הן בחכמה, אלא יש לו להיות ענו מאד ושפל ברוך לפני ה' אלקים ואנשים, ולהודות לבוראו שחננו זה המעלה...

ואני דרשתי עוד כי אפילו משאלות ליבם ותאוותם שומע הקב"ה וממלא רצונם אף על פי שלא התפללו על זה, שנאמר: 'תאות ענוים שמעת ה' תכין לבם תקשיב אזנך' (תהלים י, יז), תפילת ענוים לא נאמר, אלא 'תאות... תכין לבם', כלומר מה שחושבים בליבם...

היכולת לראות את התהליכים העוברים עלינו כאומה וכיחידים ולזהות את סימני הגאולה שבהם, זה היה היסוד המרכזי בחייו של הרב אלישע, ולאורו הוא בנה את נפשו ואת אישיותו בכלל.

סוגיית הענוה

סוגיית הענוה היתה אף היא חלק מאותו בנין נפשי-מידותי. כאשר היה מגיע למקום שלא הכירוהו, היה מתיישב עם הציבור, וכשהגיע תורו לדבר, היה קם ואומר בהלצה שהעידה על הרגשתו הפנימית הכנה והאמיתית: "כנראה 'הרב' מתעכב, אז נאמר כמה מילים עד ש'הרב' יגיע...".

בספר ישעיה נאמר: "בית יעקב לכו ונלכה באור ה': כי נטשתה עמך בית יעקב כי מלאו מקדם וענגים פלשתים וגילדי נכרים ישפיקו: ותמלא ארצו כסף וזהב ואין קצה לאצרתיו ותמלא ארצו סוסים ואין קצה למרקבתיו: ותמלא ארצו אילים למעשה ידיו ושתחו לאשר עשו אצבעתיו: וישח אדם וישפל איש ואל תשא להם: בוא בצור והטמן בעפר מפני פחד ה' ומהדר גאון".⁶

בדור הגאולה והישועה יהיו כסף וזהב לרוב, סוסים ומרכבות וגם ריבו של עבודות זרות. ובסופם של הפסוקים מנבא הנביא שאת מקומה של הגאווה תתפוס מידת הענוה:

"עייני גבהות אדם שפל ושח רום אנשים ונשגב ה' לבדו ביום ההוא: כי יום לה' צבאות על כל גאה ורם ועל כל נשא ושפל: ועל כל ארזי הלבנון הרמים והנשאים ועל כל אלוני הבשן: ועל כל ההרים הרמים ועל כל הגבעות הנשאות: ועל כל מגדל גבה ועל כל חומה בצורה: ועל כל אניות תרשיש ועל כל שקיות החמדה: ושח גבהות האדם ושפל רום אנשים ונשגב ה' לבדו ביום ההוא".⁷

התהליך האלקי יביא לכך שבסופו של דבר יהיה ה' לבדו נשגב ומרום מעל הכל.

חז"ל⁸ אומרים:

"שמנת עבית כסית, אלו שלושה דורות שלפני ימות המשיח, שנאמר: 'ותמלא ארצו סוסים ואין קצה למרכבותיו ותמלא ארצו כסף וזהב ואין קצה לאוצרותיו, ותמלא ארצו אילים, למעשה ידיו ישתחו לאשר עשו אצבעותיו'. ויטוש אלוה עשהו".

בדורות שלפני ימות המשיח יהיה עיסוק נרחב בכסף וזהב ובתרבויות העמים. הקב"ה מתריע מראש שכך יהיה התהליך, אך לבסוף הכל יתברר ולא ישאר דבר מהגבהות והגאווה שהיו קודם לכן.

על פסוקים אלה נהג הרב אלישע להביא את דברי האברבנאל⁹, שכתב:

"ענין אמרו 'כל נשא ורם וכל נשא ושפל', שהם סותרים הנשא לשפל, הוא לפי שהגאים הם על שני פנים, כי יש מהם שתוכם כבדם והם הגאים בליבותם ומראים גאווהם מבחוץ לעין כל, ועל

⁶ ישעיה ב, ה-י.

⁷ ישעיה ב, יא-יז.

⁸ ספרי פרשת האזינו שיח, יט.

⁹ אברבנאל ישעיה ב, יב.

¹⁰ סמ"ג לא תעשה דו.

"אמון, אמון, אמון"

נמצא לפני דף ובו סיכום של אחת מן הישיבות המשותפות שהיו לנו לגבי הקמת 'מרכז העצמה לענייני משפחה'. הרב אלישע סיכם את הישיבה במילה אחת מרכזית שאפינה במידה רבה את אישיותו: "אמון, אמון, אמון". עלינו לעשות כל מאמץ כדי לתת לאנשים להאמין בכוחותיהם אל מול המדיה ששוחקת והורסת.

פסקו אנשי אמנה

הגמרא בסוטה¹¹ אומרת שפסקו אנשי אמנה, ומבארת:

"ופסקו אנשי אמנה. אמר רבי יצחק: אלו בני אדם שהן מאמינין בהקב"ה; דתניא, רבי אליעזר הגדול אומר: כל מי שיש לו פת בסלו ואומר מה אוכל למחר - אינו אלא מקטני אמנה. והיינו דאמר רבי אלעזר, מאי דכתיב: 'כי מי בז ליום קטנותו'? מי גרם לצדיקים שיחבזו שולחנן לעתיד לבא? קטנות שהיה בהן, שלא האמינו בהקב"ה".

בדור של גאולה או נתבעים לגדל 'מאמינים בני מאמינים'. אנשים שעולמם הרוחני עשיר והם חדורי אמונה בה' ובתהליכי גאולתו. בקלות ניתן ליפול לעיסוק בהצעות וניסיונות לזרו ולעקוף את התהליכים שאנו נתבעים להם בדור הזה, אך ריבוננו של עולם לא עובד אצלנו ח"ו, להיפך, אנו עובדים אצלו, ועלינו לפקוח עיניים ולעקוב אחרי המהלכים האלקיים, 'קמעא קמעא', ולזהות מה תפקידנו.

משיח בן יוסף חי ויחיה

התמדתו ושקידתו בבירור התהליכים המבוארים בספר "קול התור"¹² להגרא ראויים לציון, וכך כתוב שם:

"תכלית עבודתנו בקיבוץ גלויות היא הקמת אנשי אמנה לשם יחוד ב' המשיחין בשערי ירושלים להחזרת השכינה תכלית הגאולה גאולת האמת וקידוש השם. על פי רבנו הגר"א ז"ל עלינו לבוא לעזרת ה' בגבורים, הני תרי משיחא, וללמוד היטב כל הבחינות ותפקידיהן על דרך המעשה".

הרב אלישע עסק כל חייו בגאולת האמת וקידוש השם'. הגמרא בסוטה¹³ אומרת:

"וספדה הארץ משפחות משפחות... - ...הא הספידא מאי עבידתיה? פליגי בה רבי דוסא ורבנן. חד אמר: על משיח בן יוסף שנהרג, וחד אמר: על יצר הרע שנהרג".

ממשיכה הגמרא:

"תנו רבנן: משיח בן דוד שעתיד להגלות במהרה בימינו, אומר לו הקדוש ברוך הוא: שאל ממני דבר ואתן לך, שנאמר: 'אספרה אל חוק וגו' אני היום ילדתיך שאל ממני ואתנה גוים נחלתך'. וכיון שראה משיח בן יוסף שנהרג, אומר לפניו: ריבוננו של עולם, איני

תוכחת הענוה דרשתי לרבים כך אבל לחברה על לאו זה ולמנות זה בלאו לא היה דעתי, גם רבינו משה לא חיברו ולא הזכירו בחשבון הלאוין, וכשהגעתי להשלים עד כאן הלאוין אקרא בחלום במראית הלילה הנה שכחת את העיקר, 'השמר לך פן תשכח את ה' (דברים ח, יא). והתבוננתי עליו בבוקר והנה יסוד גדול הוא ביראת השם והואלתי לחברו בעזרת יהיב חכמתא לחכימין".

החידוש הגדול בדברים אלו הוא, שהגאווה היא בעיה בעמידה מול ה', ולא מול אנשים. הגאווה שמרגיש האדם ביחס לאנשים אחרים, איננה הבעיה של הגאווה, אלא תוצאה של הגאווה שיש לו ביחס לקב"ה.

מי שחי ומבין בצורה אמיתית שהכל בא לו מידי הקב"ה, "לך לבדך אנחנו מודים", "אין עוד מלבדו" - אין אצלו מקום לגאווה.

לפי הסמ"ג ישנה מצוה מן התורה להיות ענו, זו הלכה מפורשת, ולא רק עצה טובה.

שליחות זו מחויבות

בספרו "תהלתי יספרי" מצטט הרב אלישע מדבריו של הגר"ד סולוביצ'ק, שכתב:

"האדם נברא בתור שליח. עצם היצירה הלידה מכילה בתוכה את דבר מינוי השליחות, וכן נועדה לעצב בין ה' לאדם יחסי שולח ושליח".

אברהם השביע את עבדו, וכל אדם מושבע ועומד על שליחותו בעולם. זה לא תפקיד בעלמא, זו מחויבות.

נשאלתי פעם: אם היה בידך לבחור, באיזה דור היית רוצה לחיות?

במחשבה ראשונה יש פיתוי גדול לומר: בדורו של משה רבנו, דוד המלך, שלמה המלך, רבי עקיבא, בר כוכבא, בית המקדש... אבל במחשבה שניה, בחרתי להשיב, שהייתי שמח להיוולד בדור, כי אם הקב"ה שתל אותנו בדור הגאולה, כנראה שהנשמות שלנו צריכות להופיע בדור הגאולה ולמלא את שליחותן דווקא כאן ועכשיו. הרב אלישע חי את שליחותו במלוא המשמעות. הציעו לו לכהן כרב וכראש ישיבה במוסדות שונים, אך הוא סרב ואמר: "זו לא שליחות שלי".

היתה לו יכולת הקשבה אדירה, סבלנות ודייקנות, ומסוגלות לבנות את בנין האמונה של תלמידיו לתלפיות.

בספר חסידים מובא, שההשגחה העליונה יודעת היכן וכיצד על כל אדם ואדם לקיים את שליחותו. וזאת בהתאם להלכה הקובעת כי לא ניתן למנות שליח לתפקיד שהוא למעלה מכוחותיו. ריבוננו של עולם שלח אותנו לעולם ונתן לנו כתב מינוי, ויחד עם זאת נתן לנו את הכוחות ואת הכלים כדי שנצליח בשליחותנו.

הרב אלישע עסק בבירור מתמיד של השליחות והייעוד, וכוחות הנפש שצריכים להתגלות בנפשו ובנפש הדור.

¹¹ סוטה מח ע"ב.

¹² קול התור פרק ב, חלק ב, ב.

¹³ סוטה נב ע"א.

בן דוד בא עד שיהיו כל המידות שוות - עד שיהיו כל השערים שקולים. (סנהדרין צח ע"ב).

ענוה וארץ ישראל

בדור הגאולה ישנה 'השתוות', אין גדול וקטן. אצל הרב אלישע זו לא היתה רק תורה שבכתב, הוא חי את זה באופן ממש.

הרב אלישע היה מאוהביה הגדולים של ארץ ישראל. ראינו אותו מתרוצץ ומוסר את נפשו ממש בתקופת ימית ומאוחר יותר בתקופת גוש קטיף, למען הארץ ולמען מתיישביה. **"מוסר אביך"**¹⁸ כותב **מון הרב קוק**: "האוהב את ארץ ישראל - באמת יזכה לשנוא את הגאולה".

רב יוסף, שהיה ממבשרי הגאולה, באמרו: "ייתי, ואזכי דאיתיב בטולא דכופיתא דחמריה"¹⁹, כלומר רצוני לראות את המשיח אפילו אם אזכה רק לשבת בצל הרעי של חמורו. אינני מכתוב לקב"ה מה יהיה בתקופת הגאולה, אעשה הכל כדי להיות שותף בגאולתם של ישראל גם אם אקבל "מקום ישיבה" בזוי ומשפיל, "בצל הרעי של חמורו".

רב יוסף היה מלא בחיים ומלא בענוה, "משמת רבי - בטלה ענוה ויראת חטא. אמר ליה רב יוסף לתנא: לא תיתני ענוה, דאיכא אנא"²⁰, ומתוך כך לימדנו מהי הדרך לזכות להיות חלק מתהליך הגאולה והישועה.

אצל הרב אלישע, הענוה וארץ ישראל, הגאולה ובנין המידות בכלל, הכל היה קשור בקשר של חיים.

האמת תהיה נעדרת

הגמרא **בסנהדרין**²¹ מונה תופעות שיהיו רווחות בתקופתו של משיח, ובהם 'האמת תהיה נעדרת', והגמרא מבארת מה משמעות הדבר:

"מאי 'תהי האמת נעדרת' - אמרי דבי רב: מלמד שנעשית עדרים עדרים והולכת לה".

בספר **"מרגליות הים"** כותב על כך ר' **ראובן מרגליות בשם ה"דברי שאול"**:

"רוצה לומר, שתהינה הרבה כיתות ומפלגות וכל אחת תאמר שאך איתה האמת, ונער קטן יהיה המנהיג במפלגה, ויוליכה להרחיקה מאחריהם".

כל אחד יחשוב שהאמת נמצאת אתו בלבד ולא אצל אף אחד זולתו.

ההתמסרות לגרעינים התורניים

אי אפשר להבין את התמסרותו האדירה של הרב אלישע למען הגרעינים התורניים ולעיירות הפיתוח הפזורים בכל רחבי

מבקש ממך אלא חיים. אומר לו: חיים, עד שלא אמרת - כבר התנבא עליך דוד אביך, שנאמר: 'חיים שאל ממך נתתה לו' וגו'".

אין גזירה בעולם שאי אפשר לבטלה. וכך כותב **רבי הלל משקלוב** בספר **"קול התור"**¹⁴ לגבי עתידו של משיח בן יוסף:

"השיטה היסודית של רבנו היה 'עוד יוסף חי'. היינו, שמשיח בן יוסף חי ויחיה, ותתבטל הגזירה להיהרג על ידי ארמילוס הרשע".

אמנם הגמרא בסוכה מדברת על מיתת משיח בן יוסף, אך הגר"א אומר, שצריך לשאוף למגמה של "עוד יוסף חי", שלא תהיה ח"ו מיתת למשיח בן יוסף.

הרב אלישע היה מתפלל בכל ליבו על משיח בן יוסף שלא ימות. שם הראש שלו היה מונח, ולשם הוא כיוון וניווט ללא לאות, וקיים את דברי הגאון שם בהמשך¹⁵:

"מצוה וחובה רבה עלינו להתפלל הרבה בעד חייו והצלחתו של משיח בן יוסף, שבו צפון כל קיומנו בסוד 'שארית יוסף', ושעל ידו קיבוץ גלויות, על משיח בן יוסף התחתון שבכל דור ודור - שלא יהרג... שלא ימות לפני שהוא מוציא לפועל את שליחותו הקדושה בשלמות, שיחזיק מעמד נגד... המבקש להכשילו בכל דרכיו, שיחזיק באמונתו את שליחותו הקדושה והאדירה עד יומו האחרון. וזאת כוונת 'צדיק באמונתו יחיה' [צדיק זה בחינה של יוסף], ועל משיח בן יוסף העליון, שלא יפסק אורו".

על הפסוק **"וְיָרֶךְ כּוֹכֵב מִיַּעֲקֹב וְקָם שֶׁבֶט מִיִּשְׂרָאֵל"**¹⁶, כתב **"אור החיים הקדוש"**:

"רמו במאמר 'דרך כוכב מיעקב' על משיח בן דוד הרמוז בכוכב כנזכר, ואומרו 'וקם שבט מישראל', ירמוז על משיח בן אפרים, והכוונה בזה, כי אם ישראל יהיו בגדר שיהיו נקראים 'יעקב', לא יאיר להם אלא משיח בן דוד, אבל משיח בן אפרים ימות במלחמה ראשונה שיהרגנו רומילוס כאומרם ז"ל (סוכה נב ע"א), אבל אם ישראל יהיו כולן צדיקים שבשם ישראל יתכנו, אז אפילו אותו שבט שהוא משיח הבא מאפרים, וקם, פירוש, תהיה לו תקומה לפני אויביו ולא יהרגנו רומילוס.

ותמצא שציוו גדולי ישראל (עץ חיים שער העמידה), לכוין בתפילתנו כשאנו אומרים 'לישועתך קוינו' וגו', לבקש רחמים על משיח בן אפרים שלא יהיה נהרג במלחמה".

כל העשיה הציבורית המעשית בדור של גאולה שייכת ל'משיח בן יוסף', וכל מי ששותף בעשיה הזאת, הוא שותף בחלקו של משיח בן יוסף. הרב אלישע העמיק בתורת הגאולה וחי את תהליכי הגאולה, ובאופן טבעי העיר לי פעם כשדנתי אתו בנושא ציבורי: "צריך להזהר לא להחליש את משיח בן יוסף"...

כאשר מסדר רבי הלל משקלוב¹⁷ את רשימת התיקונים הנדרשים בעת קיבוץ גלויות, פותח הוא ב'השתוות', ומבאר:

"השתוות, היינו שעל כל אחד להשתוות עם הכלל, לא להתנשא, לא להתגדל על אחרים לא בגשם ולא ברוח. וזו כוונת הגמרא: אין

¹⁴ קול התור פרק א, חלק ו.

¹⁵ קול התור פרק א, חלק כד.

¹⁶ במדבר כד, יז.

¹⁷ קול התור פרק ה, חלק א, ב.

¹⁸ מוסר אביך מידות הראיה, מידת הגאווה יב-ג.

¹⁹ סנהדרין צח ע"ב.

²⁰ סוטה מט ע"ב.

²¹ סנהדרין צז ע"א.

הגאולה, ושם אותן בראש סדר העדיפויות. לי באופן אישי הרב אלישע היה למורה דרך בתחומים רבים, ונתן כח ותעצומות בכל סוגיה שבה היינו שותפים. הוא היה איש שיחה ואיש סוד, איש עצה ותבונה, איש של הקשבה והעמקה, בירור והכוונה.

החלל הגדול שהשאיר אחריו הרב אלישע תובע מאתנו מילוי. יתן ה' ונזכה להמשיך את התורה הגדולה שהשאיר אחריו בכל אורחות חיינו.

ארצנו, מצפון לדרום. בלשונו היה הרב אלישע קורא ל'עייירות הפיתוח' - "העייירות והערים הטבעיות". המשנה **בסוף סוטה** מונה בין סימני הגאולה את 'אנשי הגבול', וזו לשונה: "אנשי הגבול יסובכו מעיר לעיר ולא יחוננו".

רש"י מבאר בשני אופנים מי הם 'אנשי הגבול': אנשי גבולותיה של ארץ ישראל, או חברי הסנהדרין²².

הרב אלישע ראה בעייירות ה'גבול' חלק מהתיקון הנדרש בדור

²² ראה רש"י סנהדרין צז ע"א.